

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ช่วงทศวรรษที่ผ่านมาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของโลก และหลายประเทศ ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้น ประเทศต่างๆ เหล่านั้นจำเป็นต้องตระหนักถึงอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติเพิ่มมากขึ้น และต้องมีมาตรการที่จัดการสิ่งแวดล้อมภายในประเทศของตนให้เหมาะสมภายใต้ขีดจำกัดในประเทศนั้นๆ เพื่อสร้างความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อประโยชน์ต่อโลกอย่างยั่งยืน

ประเทศไทยในอดีตเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ จึงส่งผลให้ประชากรมีการดำรงชีวิตที่ดี แต่ผลจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่มีได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากเท่าที่ควร ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ในที่สุดทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอลงและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย จากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน พบว่าอยู่ในขั้นวิกฤตก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ และมลพิษมากมายซึ่งบางอย่างเกิดจากการพัฒนาของตามนโยบายของรัฐและเอกชน บางอย่างเกิดจากการบริโภคของประชาชน จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้มีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างมากและไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ในที่สุดผลกระทบนั้นก็ย้อนกลับเข้าสู่มวลมนุษย์โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นปัญหาใหญ่ที่ทุกคนต้องร่วมมือกันและช่วยกันแก้ไข จึงมีการร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การกำหนดให้มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม การรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001) มาตรการจัดการสิ่งแวดล้อม การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การตรวจสอบด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมในหน่วยงานที่ผลิต การประเมินวงจรผลิตภัณฑ์ และฉลากเขียวสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ ที่มีคุณภาพและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต เป็นต้น (สุเทพ ธีรศาสตร์, 2540, หน้า 22)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรเพื่อนำไปประกอบกิจกรรมทางการเกษตร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร การพัฒนาความรู้และคุณภาพชีวิต ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้กำหนดมาตรการในการให้สินเชื่อควบคู่กับการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และงดการให้สินเชื่อใน โครงการที่มีแนวโน้มว่าจะทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การบุกรุกป่าชายเลน การทำลายป่าไม้ ทั้งนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้นำไปกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ด้านสิ่งแวดล้อมในแผนวิสาหกิจฉบับที่ 4 (ปีบัญชี 2543 - 2547) ซึ่งได้กำหนดมาตรการให้สินเชื่อเพื่อสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจน และได้กำหนดวิสัยทัศน์ของธนาคารเพื่อก้าวไปสู่การเป็นธนาคารที่ดูแลรักษาและรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรพร้อมประกาศโครงการสินเชื่อสีเขียว (green credit) และมุ่งที่จะเป็นธนาคารเพื่อดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม (green bank) ในอีก 10 ปีข้างหน้า โดย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จะมีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรและการบริการที่ลดและไม่ส่งเสริมการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสนับสนุนบทบาทขององค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มากขึ้น (เพียรเลิศ วงศ์ภิรมย์สานต์, 2541, หน้า 14)

จังหวัดสมุทรปราการนับได้ว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การคมนาคม การท่องเที่ยว และมีความหนาแน่นของประชากรมาก เนื่องจากการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของประชากรเพื่อมาประกอบอาชีพ และมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ที่ดั่งงาม ซึ่งปัจจุบันกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกันกับเมืองใหญ่ๆ ของประเทศเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาน้ำเน่าเสียและการขาดแคลนพลังงาน นอกจากนี้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการเกษตรลดลง ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเริ่มปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น สาเหตุของปัญหา คือ การขยายตัวของเมือง การเพิ่มขึ้นของผลเมือง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการขยายธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรม ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายที่จะช่วยกันแก้ไขอย่างจริงจัง เช่น การณรงค์ให้ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเผยแพร่ข่าวสารเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการคิดค้นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การแนะนำการใช้น้ำจุลินทรีย์ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้จากธรรมชาติ แทนน้ำยาสารเคมีซึ่ง

เป็นทางเลือกให้กับเกษตรกรและประชาชนที่มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม และเพื่อช่วยเหลือสังคมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนตลอดไป

สำหรับประชาชนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรในจังหวัดสมุทรปราการ ได้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นที่ของเกษตรกรเหล่านั้นและการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน สามารถจำแนกตามอาชีพได้ ดังนี้ (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ, 2546)

1. ผู้ทำนาข้าว เป็นเกษตรกรที่ต้องใช้น้ำจำนวนมากในการผลิตเนื่องจากเกษตรกรจะทำทั้งนาปีและนาปรัง ในรอบหนึ่งปีการผลิตเกษตรกรจะทำนาปี 1 ครั้งและนาปรัง 1-2 ครั้ง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งการผลิตซึ่งวิธีหนึ่งซึ่งเกษตรกรนิยมใช้ คือการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แมลง ตั๊กแตน หนอนกอ เพลี้ย และหอยเชอรี่ เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นศัตรูของต้นข้าว การกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรใช้สารเคมีฉีดพ่นเฉพาะในพื้นที่ของตนเองขาดการวางแผนร่วมกัน จึงทำให้แมลงศัตรูพืชนั้นเคลื่อนย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งซึ่งเป็นของเกษตรกรรายอื่น หรือการที่ฉีดพ่นบ่อยครั้งอาจจะทำให้แมลงบางชนิดนั้นเกิดการดื้อยาขึ้นได้ และเกษตรกรต้องฉีดพ่นสารเคมีในปริมาณมากขึ้น ทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นด้วยหรือการใช้สารเคมีโดยประมาท เช่น การใช้มือผสมสารเคมีกับน้ำโดยไม่สวมใส่ถุงมือป้องกันหรือฉีดพ่นสารเคมีโดยไม่สวมหน้ากากป้องกันการกระทำเช่นนี้จึงทำให้เกษตรกรได้รับสารพิษเข้าไปสะสมในร่างกายและเกิดการแพร่กระจายของสารเคมีสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น น้ำ ดิน และอากาศ เป็นต้น นอกจากนี้การที่สารเคมี ตกค้างในผลผลิตการเกษตรจะทำให้ไม่มีผู้รับซื้อผลผลิตนั้น

2. ผู้เพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด การเลี้ยงปลาน้ำจืดชนิดต่างๆ จะใช้น้ำในปริมาณมากและติดต่อกันเป็นระยะยาวหลายเดือน จึงประสบปัญหาที่มีน้ำไม่พอเพียงต่อการเพาะเลี้ยง นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบทางด้านคุณภาพน้ำ เช่น น้ำเน่าเสียจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม และน้ำเน่าเสียที่เกิดจากการชักล้างในบ้านเรือนปล่อยลงสู่แม่น้ำสาธาระณะ โดยไม่ได้มีการบำบัดเสียก่อนที่จะปล่อยสู่ภายนอก น้ำเสียเหล่านี้อาจมีการปนเปื้อนสารเคมีลงสู่แหล่งน้ำเมื่อเกษตรกรนำน้ำเข้าไปใช้ในการเลี้ยงปลาจะส่งผลกระทบต่อผลผลิต ทั้งนี้การใช้น้ำที่ไม่เป็นธรรมชาติจะทำให้ไม่มีอาหารตามธรรมชาติของปลา เช่น แพลงก์ตอน หนอนหรือพืชในน้ำมีจำนวนน้อยลงก็จะไม่พอเพียง เกษตรกรจึงจำเป็นต้องเร่งการเจริญเติบโตโดยการใช้อาหารสำเร็จรูปซึ่งมีราคาแพงและทำให้ต้นทุนการผลิตสูง

3. ผู้เพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ส่วนใหญ่มักเลี้ยงแบบหนาแน่นเพื่อให้ได้ปริมาณที่มากเนื่องจากพื้นที่มีอย่างจำกัดเกษตรกรจึงเร่งการเจริญเติบโตของกุ้งด้วยสารเคมี ยารักษา โรคกุ้ง ที่เป็นยาปฏิชีวนะ และใช้กันในปริมาณที่มากติดต่อกันเป็นเวลานาน มากกว่าการป้องกันด้วยสาร

สมุนไพรหรือสารชีวภาพ และเป็นการเลี้ยงด้วยระบบเปิดโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา ในภายหลัง เช่น การตกค้างของสารเคมีในตั๊กง ในน้ำและในดิน การปล่อยน้ำเสียและการดูแล ออกสู่ภายนอกทำให้เกษตรกรในบริเวณใกล้เคียงได้รับความเสียหายไปด้วย และทำให้ดินมีความ เกล็มที่เกิดจากน้ำเค็มที่นำมาใช้ในการเลี้ยงกุ้งการปล่อยน้ำทิ้ง ไอเสียจากเครื่องกังหันพัดน้ำในบ่อ เลี้ยงกุ้งออกสู่อากาศและการถ่ายน้ำมันหล่อลื่นที่เหลือใช้ลงสู่พื้นดิน ทำให้ดินขาดความอุดม สมบูรณ์ของแร่ธาตุสารอาหารของพืชและผลผลิตที่มีสารตกค้างจะไม่มีผู้รับซื้อหรือรับซื้อในราคา ที่ต่ำกว่าความเป็นจริง จึงทำให้เกษตรกรหลายรายต้องประสบปัญหาขาดทุนเรื่อยมาเพราะต้นทุน ของการผลิตที่สูงขึ้นตามราคาของสารเคมีที่ใช้

4. ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงหอยแครง และกุ้งแชบ๊วย ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพตามแนวชายฝั่งทะเลและส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนที่อุดม สมบูรณ์และต้องใช้พื้นที่ในการประกอบอาชีพจำนวนมากเพื่อให้เกิดความเพียงพอของเกษตรกรจึง มีการขยายพื้นที่การผลิตออกไปตามความต้องการของตนเองและไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา ในอนาคต เช่น ทำให้สัตว์น้ำจำพวก หอย ปู กุ้ง และปลาบางชนิดอาจสูญพันธุ์ เป็นต้น ป่าชายเลน จะถูกทำลายมากขึ้นเรื่อยๆ และทำให้ป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการลดลงอย่างรวดเร็ว

จากปัญหาการประกอบอาชีพของเกษตรกรที่ได้กล่าวมานี้เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น ยัง ไม่ได้รวมถึงประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ทั้งจังหวัด สำหรับปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ในความ รับผิดชอบของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการนั้น ธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้ดำเนินการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรอยู่ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ได้จัดทำ โครงการสังเคราะห์ชีวิตให้แก่เกษตรกรในพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายใน การผลิตค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และเพื่อให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และได้ ฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรไปแล้วบางส่วน ในปีที่ผ่านมาผลของการดำเนินการปรากฏว่าเกษตรกร ผู้เข้ารับการอบรมสามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตลงได้ โดยการผลิตจุลินทรีย์จากเศษอาหาร ประเภทพืชและเนื้อสัตว์และนำไปใช้ในบ่อปลาให้เกิดหนอนแดงซึ่งเป็นอาหารตามธรรมชาติของ ปลา จุลินทรีย์สำหรับการเลี้ยงกุ้ง และทำปุ๋ยหมักชีวภาพใช้ในนาข้าว ส่วนการลดค่าใช้จ่ายใน ครัวเรือนเกษตรกรสามารถทำสบู่ ยาสีฟัน ยาสระผม น้ำยาล้าง จากพืชสมุนไพรเพื่อนำไปใช้ภายใน ครัวเรือนด้วยตนเองและจำหน่าย จากผลการดำเนินงานที่กล่าวมานั้นจึงทำให้มีการจัดตั้งกลุ่มของ เกษตรกรที่ผ่าน การอบรมและมีความประสงค์ที่จะร่วมมือกับธนาคาร ในการเผยแพร่ความรู้สู่ เกษตรกรด้วยกันและประชาชนผู้ที่สนใจ ในนามของกลุ่ม “กำแพงทะเล” และสามารถจัดตั้ง

โรงเรียนเลี้ยงกุ้งขึ้น 2 แห่ง คือ อำเภอบางป่อ และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรอินทรีย์ ที่อำเภอบางป่อขึ้นอีกหนึ่งแห่ง

สำหรับปัญหาด้านการบุกรุกทำลายป่าชายเลน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ได้ร่วมมือกับชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรปราการ ออกประชาสัมพันธ์ถึงคุณประโยชน์ของป่าชายเลน โดยแสดงให้เห็นว่าป่าชายเลนเป็นแหล่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำและเป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากบุกรุกป่าชายเลนทางตรง คือมีความผิดต้องรับโทษตามกฎหมาย และทางอ้อมคือ การเสียบประมาณเพื่อฟื้นฟูป่าชายเลน เป็นต้น ทั้งนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ได้ร่วมกันกับประชาชนในพื้นที่ปลูกป่าชายเลนในพื้นที่ ตำบลบางปูใหม่ ตำบลคลองด่าน และตำบลแหลมฟ้าผ่า เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนขึ้นทดแทนส่วนที่ถูกทำลายด้วยมือของประชาชนและภัยธรรมชาติในระยะเวลาที่ผ่านมา (ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสมุทรปราการ, 2546)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการประกอบอาชีพ และแนวทางการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่จะเกิดประโยชน์ต่อสังคมให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาระดับปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ตามตัวแปรภูมิหลังต่างกัน อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในกลุ่มสังคม ประเภทของอาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของธนาคาร วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน จำนวนเงินที่กู้ได้ และการได้รับข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำมาตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. เกษตรกรปลูกข้าวนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในกลุ่มสังคม ประเภทของอาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของธนาคาร วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน จำนวนเงินที่กู้ได้ และการได้รับข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างกัน

2. เกษตรกรปลูกข้าวนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในกลุ่มสังคม ประเภทของอาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของธนาคาร วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน จำนวนเงินที่กู้ได้ และการได้รับข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน มีปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านประชากร ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรปลูกข้าวของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ สาขาอำเภอเมือง สาขาอำเภอบางพลี และสาขาอำเภอบางบ่อ จำนวน 7,475 คน

2. ด้านเนื้อหาและตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและปัญหาอุปสรรคของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรปลูกข้าว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ

2.2 ตัวแปรที่ศึกษา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาปัจจัยด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรปลูกข้าว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ โดยได้นำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

2.2.1 ตัวแปรอิสระ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มปัจจัย ได้แก่

1) ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกรปลูกข้าว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในกลุ่มสังคม ประเภทของอาชีพ รายได้ต่อเดือน

2) ปัจจัยด้านสภาพของเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยตัวแปรระยะเวลาที่เป็นสมาชิกของธนาคาร วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน และจำนวนเงินที่กู้ได้

3) ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจ ประกอบด้วยตัวแปร การได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การฟื้นฟูระบบนิเวศของดินและน้ำ และการสร้างสมดุลของธาตุอาหารในระบบนิเวศ

2) ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ปัญหากฎเกณฑ์ และข้อบังคับ คนในชุมชนพื้นที่ งบประมาณ และการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังกล่าว มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ตัวแปรอิสระ
(independent variables)

ตัวแปรตาม
(dependent variables)

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เกษตรกร หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวนและเลี้ยงสัตว์ ในที่นี้ หมายถึง เกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ที่ประกอบอาชีพการเกษตรหรืออาชีพอย่างอื่นตามที่คณะกรรมการธนาคารเห็นชอบและได้ขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าประจำสาขาของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ระดับจังหวัดสมุทรปราการ ตามข้อบังคับธนาคารฉบับที่ 44

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำหรือดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตั้งแต่การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมติดตามผล และร่วมรับผล ในที่นี้ หมายถึง การที่เกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวเรามีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ที่มีขนาดสามารถมองเห็นได้ และไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันเป็นวัฏจักร เมื่อสิ่งหนึ่งถูกกระทบก็จะไปกระทบสิ่งอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยผลกระทบมีทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ในที่นี้หมายถึง สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ที่ทำการเกษตรของเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ

4. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความชาญฉลาดและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากที่สุดและมีระยะเวลาในการใช้งานยาวนานที่สุดในที่นี้ หมายถึง การประกอบกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะที่เป็นการฟื้นฟูระบบนิเวศของดินและน้ำ ตลอดจนสร้างความสมดุล ของธาตุอาหารในระบบนิเวศ

5. ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง สิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราว ข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่าน วิธีการใดๆ ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่สื่อความหมายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ

6. การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การได้รับข้อมูลและเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากเจ้าหน้าที่ เพื่อนบ้าน วิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ในที่นี้หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ

7. ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง สิ่งที่ขัดขวาง สิ่งที่เป็นปัญหาหรือข้อผิดพลาดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ให้ประสบความสำเร็จ ในที่นี้หมายถึง ปัญหาที่ขัดขวางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกรผู้ค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรผู้ค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. ข้อมูลที่ได้รับจากเกษตรกรผู้ค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดสมุทรปราการ สามารถนำไปใช้ในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา และส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกษตรกร เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ลดน้อยลง
3. เป็นแนวทางในการวิจัยของผู้สนใจในอนาคต